

Etické myslenie minulosti a súčasnosti:**Etika v 20. a 21. storočí III**

Každá dobre fungujúca spoločnosť a zároveň aj individuá, ktoré sú jej súčasťou, by sa mali zamýšľať nad svojím fungovaním v prípade spoločnosti, konaním a správaním v prípade jednotlivcov, vrátane reflexie etických a morálnych otázok. Takúto reflexiu o etických výzvach dlhodobo uskutočňuje výskumný tím pod vedením prof. Vasila Gluchmana v Inštitúte etiky a bioetiky FF PU v Prešove. V dňoch 14. – 15. mája 2024 zorganizovali v poradí už 26. medzinárodnú konferenciu *Etické myslenie minulosti a súčasnosti (ETPP 2024/26)* pod názvom *Etika v 20. a 21. storočí III*. Aktívnymi účastníkmi podujatia boli prezentujúci nielen zo Slovenska, ale aj z Českej republiky, Grécka, Poľska a Ukrajiny. Mnohí z nich pokračovali v doterajších výskumoch dejín etického myslenia so zameraním na obdobie vývoja etického myslenia nielen na Slovensku, ale aj v iných častiach európskeho kontinentu a sveta.

Vedecký garant konferencie, Vasil Gluchman (FF PU, Prešov), sa zaoberal porovnávaním Slovenska (ako súčasti Československa) od roku 1948 a Španielska od roku 1939. Jeho cieľom bolo porovnať ideologické zdôvodňovanie práce a jej praktickú aplikáciu vo fungovaní týchto dvoch, v mnohom podobných, ale aj rozdielnych, nedemokratických režimov.

Podľa Jana Svobodu (AV ČR, Praha) dochádzalo v Československu v druhej polovici päťdesiatych rokov 20. storočia k uvoľneniu politickej a kultúrnej situácie. V prezentácii *Herbartizmus a jeho étos optikou českého reformného marxizmu* konštatoval, že filozofický systém sa vďaka svojmu mechanickému funkcionalizmu zdal byť v tom čase kompatibilný s neskorším reformným filozofickým štrukturalizmom.

Cieľom príspevku Jána Kalajtzidisa (FF PU, Prešov) *Vedecký ateizmus a morálka* bolo skúmať formovanie vedeckého ateizmu. Mnohí autori krajín tzv. východného bloku boli ovplyvnení touto dominujúcou svetonázorovou doktrínou. Lukáš Švaňa (FF PU, Prešov) v prezentácii *Impulzy vedeckého ateizmu v prácach Jaroslava Čelka a ich vplyv na formovanie sekulárneho humanizmu na Slovensku* opisoval a skúmal názory uvedeného autora, zhodnotil vplyvy a prepojenia medzi ideami vedeckého ateizmu a sekulárneho humanizmu.

Sondou do života a tvorby československého umelca v druhej polovici 20. storočia a reflexiou morálky súčasnosti v slovenskej literatúre bola prezentácia

Reflexie morálky súčasnosti v tvorbe Dominika Tatarku. Marta Gluchmanová (FVT TU, Košice) analyzovala Tatarkovo spájanie literatúry s filozofiou, názor o ne-správnosti, škodlivosti a nemorálnosti postoja štátneho spisovateľa.

Pavol Krištof (FF TU, Trnava) predstavil filozofickú koncepciu významného slovenského filozofa 20. storočia v práci *Problém zodpovednosti v myslení Svätopluka Štúra*.

Podľa Gabriely Platkovej Olejárovej (FF PU, Prešov) druhá polovica 20. storočia priniesla nové pohľady na mravnosť človeka. V prezentácii *Étos učiteľa v kontexte komunistckej výchovy a vzdelávania* konštatovala, že hlavným činiteľom mravnej výchovy boli učitelia a tomu bolo potrebné prispôbiť aj prípravu, s dôrazom na charakter a osobnosť učiteľa. Zuzana Danišková (FF TU, Trnava) zdôraznila, že je dôležitý aj univerzálnejší rozhlád. Oporu v tomto presvedčení nachádzame aj v prácach T. G. Masaryka.¹

Stefan Konstańczak (Univerzita Zielona Góra) v prezentácii *Holokaust z hľadiska etiky Henryka Elzenberga* poukázal na názory významného poľského etika na holokaust. Konštatoval, že podľa Elzenberga sa holokaust pre nedostatok historických analógií a odkazov nedá racionálne opísať a vysvetliť. Po vojne sa holokaust nikdy nestal predmetom Elzenbergovho etického skúmania.

Úsilie o obnovenie záujmu o Aristotelovu praktickú filozofiu predstavil Aleš Prázný (KTF UK, Praha) v prezentácii *Joachim Ritter a jeho pokus o oživenie praktckej filozofie*, ktorého filozofia nadväzovala na tzv. münsterskú školu.

Wendy Drozenová (AV ČR, Praha) v prezentácii *Sandel o etike úspechu a tyranii zásluh* priblížia problematiku obsiahnutú v Sandelovej knihe *Tyrania zásluh: Kam sa podelo spoločné dobro?* Podľa nej Sandel analyzoval niektoré negatívne dôsledky globalizácie, ktoré deformujú spoločné dobro. Poukázala na skutočnosť, že tradičná protestantská etika úspechu (M. Weber) nakoniec viedla ku kultúre zásluh.

Na základné princípy morálneho učenia katolíckej cirkvi sa zamerala Katerina Šolcová (KTF UK, Praha) v príspevku *Filozofické základy morálneho učenia obsiahnuté v pápežskej encyklike Veritatis Splendor*. Poukázala na to, ako encyklika vníma niektoré súčasné etické trendy, ktoré spochybňujú alebo deformujú tradičné morálne učenie.

Radim Brázda (FF MU, Brno) sa zamerl na problematiku niektorých etických aspektov v súčasnej vede a technike. Nastolenú problematiku sa snažil priblížiť v príspevku *Hluk vo veku jeho technickej reprodukovateľnosti*. Príspevok sa

¹ Napríklad Martin Foltin v tejto súvislosti konštatuje významnú úlohu T. G. Masaryka vo vzťahu k výchove „demokratického človeka“, čo v pomeroch po roku 1989 je zvlášť dôležité, preto si to musíme neustále pripomínať (Foltin 2023, 95 – 104).

zaoberal spôsobmi reflexie hlukovej sonosféry civilizácie z pohľadu aplikovanej etiky, konkrétne príkladmi systematickej reflexie hluku (I. Kant, A. Schopenhauer, T. Lessing, P. Sloterdijk).

Neodmysliteľná a aktuálna je diskusia o tom, ako prebiehajúce klimatické zmeny formujú svet a ako na ne budú môcť reagovať spoločnosti na celom svete. Katarína Komenská (OZ Ethica) v prezentovanom príspevku *Rozšírenie chápania morálneho záväzku: Klimatická zmena ako prehlbujúca hrozba v kontexte poskytovania humanitárnej a rozvojovej pomoci* zdôraznila fakt, že humanitárny a rozvojový sektor musí rozšíriť svoje chápanie morálnej povinnosti humanitárnej pomoci.

Stanisław Ciupka (Beskidzki Instytut Nauk o Człowieku, Łodygowice) predstavil základné východiská etického projektu postaveného na dvoch etických koncepciách: etike sociálnych dôsledkov Vasila Gluchmana a etike rozvoja Grzegorza Grzybeka.

Problematike etiky a morálky súčasnosti boli venované aj ďalšie vystúpenia zamerané na sociálny model zdravotného postihnutia, etický rozmer extrémnych trestov, etický a výchovný rozmer ochrany sexuálnych práv osôb, telefarmáciu, etické výzvy a morálne perspektívy a etiku v poľovníctve na Slovensku.

Jednotlivé konferenčné príspevky v plnej miere potvrdili aktuálnosť etických reflexií minulosti a potrebu hľadania poučenia pre prítomnosť aj budúcnosť. Vzniká priestor pre ich skúmanie v ďalších ročníkoch tejto medzinárodnej konferencie, ktorá sa koná pravidelne na pôde Filozofickej fakulty v Prešove od konca 90. rokov 20. storočia.

Marta Gluchmanová

Literatúra

FOLTIN, M. (2023): Some Ideas about Democracy and the Importance of Education in the Work of T. G. Masaryk. *Ethics & Bioethics (in Central Europe)*, 13 (1 – 2), 95 – 104. DOI: <https://doi.org/10.2478/ebce-2023-0004>

Príspevok vznikol v rámci projektu KEGA 013/PU-4/2022: „Dejiny etického myslenia na Slovensku v 20. storočí“.
